

Elvi megfontolások közösségi házak létesítéséhez a kisvárosokban

N.Nagy Katalin

Bevezetőként

A közművelődés legátfogóbb céljai az egész világra nézve érvényesek. Megvalósulásuk azonban a feltételektől és a kulturális hagyományoktól függően országonként más és más. Sőt: a közművelődés mindennapi gyakorlatában két település között is nagyok lehetnek a különbségek.

Magyarországon a közművelődés a társadalom egészével együtt az átalakulás szakaszában van. A szocialistának mondott társadalmi formáció helyébe a pluralista berendezkedésű parlamenti demokrácia lépett. A társadalmat, a politikát, a gazdaságot, a kultúrát, mondhatni: az ország egész életét átforgató gyökeres változás lehetősége azonban még nem maga a változás. A meghaladott társadalmi rendszer hierarchiája más szereplőkkel ugyan, de egyelőre változatlan monopolisztikus jogosítványokkal rendelkezik, miközben a törvényhozás naponta szélesíti a helyi közösségek fejlődésének jogi feltételeit.

A gazdasági és az általános értékválság körülményei közepette a felülről szervezett, irányított és fenntartott közművelődési intézmények működése ugyancsak gazdasági és értékválságba került.

Az ideológiai töltésű nevelésre koncentráló társadalmat felváltani hivatott, a szabad gondolkodást előnyben részesítő társadalom rendkívül rossz anyagi feltételek között „startol”. Ezek alapvetően behatárolják a közművelődési modell kiválasztásának helyi lehetőségeit is. A már nem működő és a még nem működő társadalmi eszmények között húzódó „senki földjén” rekedt közművelődési intézmények agonizálnak.

Az önkormányzatok ugyan mentenék őket, de többnyire nincs mivel, a kormányzat viszont – a nemzeti jövedelem újraelosztásában betöltött előjogait féltékenyen őrizve – a helyi öngazgatás korlátozásaként gyakorolja úgy-ahogy az állami mecenatúráját.

Javaslataim ezért csak az átmeneti helyzet feltételrendszerében reálisnak látszó szakmai elvárásokat, célokat és a hozzájuk vezető utakat tartalmazhatják abban az őszinte reményben, hogy az átmeneti helyzet rövid ideig tart.

Elgondolásom lényege: az intézmény szervezen épüljön be a település (itt és a dolgozatomban mindvégig a hazai kisvárosok nagyságrendjében gondolkodom) – mint közigazgatási egység és mint állampolgári közösség –

életébe, benne mindennapi gyakorlatával bizonyítsa létének szükségességét, ugyanakkor működéséhez kapja meg a nyilvánosság érdeklődését, alkotó és együttműködő támogatását. Tehát: ne az intézmény válassza ki a város népességéből tömegbázisát, hanem a helyi társadalmat alkotó állampolgárok és közösségeik töltsék meg tartalommal a település önkormányzata által finanszírozott intézményt, és ezt az intézmény munkatársai a városi közszolgálat rangjához méltó hivatástudattal és szakmai felkészültséggel segítsék elő.

Kultúra, művelődés, közművelődés

Az egyén számára a közszolgálati feladat által kínált cselekvési tér feltételeit és korlátait, a közösség szolgálatának módjait – a szubjektív szándék mellett – a való világ (ezen belül a makro- és mikroszintű társadalom), illetve a konkrét feladatvállalás elméleti megalapozottsága szabja meg. Most különösen fontos a valósággal ütköztetni a különféle elméleti irányzatokat, és esetenként nyers egyszerűséggel választani az „ideálisan lehetséges” helyett a „realizálható, megalapozott bizonyosságot”. Ezért emberi és szakmai tisztességből elkerülhetetlen néhány fogalom aktuális értelmezése.

Pillanatnyilag tisztázatlan, hogy az egész társadalom ideológiai erőviszonyai, mozgásirányai miként alakulnak tovább, és az állami irányítás milyen társadalom- és kulturpolitikai elvek alapján, milyen célok megvalósítása érdekében fejti ki igazgatási funkcióját. Az európai szemléletű kulturális rendszerbe való beépülés alternatíváinak kormányzati megfogalmazása még várat magára, vagy ha ez megtörtént, a szakma előtt is titkokban maradt. Így a települések sem rendelkezhetnek a helyi viszonyokra alkalmazható kulturális stratégiával, s esetenként a kormányzati elképzeléseket „tromfoló” ellenstratégiával. A marxista kultúrelmélet feladása, de nem megszüntetése után napjainkban jelen van a kultúranropológiai irányzat és a kulturális funkcionalizmus. A pszichologizáló iskolák reneszánszukat élik, hogy H. Marcuse biológiai alapon végbemenő kulturális forradalom elméletéről ne is beszéljünk.

A sokféle elmélet egyidejű jelenléte ugyan jó dolog, de gyakorlati kipróbálásukhoz hiányzik az anyagi bázis. Az elméleti zűrzavart a rend-

szerváltás kísérő jelenségei (messianizmus, ideológiai szélsőségek, populista filozófiák, vulgarizmus stb.) is fokozzák. Ezek hazafias frazeológiájuk ellenére is nemzetietlenek, mivel egy tetszőlegesen kiválasztott és felületesen megismert, de gazdaságilag mindenképpen előttünk járó ország esetleg évszázadok alatt kifejlődött nemzeti kultúrája egy-egy szeletének gyakorlatát mint általános elméleti vezérfonalat kívánják alkalmazni.

Mindezek után felvetődik a kérdés: melyik kultúrelméleti irányzatban találhatjuk meg valamely település kulturális stratégiájának – mint az intézményi munka elvi meghatározójának – kialakításához szükséges támpontokat.

A magam részéről tanulmányozásra érdemesnek tartom a kultúranropológiai irányzat felfogásában azt a megállapítást, amely szerint a kultúra lényegét az egyes népcsoportok empirikusan megragadható magatartás-, életmód-, és gondolkodásbeli közös jellemzői adják, s ezek egyben az adott társadalomra érvényes és önálló értékrendszerként kezelendők.

A kulturális funkcionalizmus irányzatából elgondolkodtatónak ítélem azt a tézist, amely a kultúrát az emberi szükségletek kielégítésére szolgáló rendszer működési módjának tartja.

Az értékproblémát felvető neokantizmus a kultúra fogalmát leszűkíti a művészet alkotásainak megértésére, befogadásának képességére, illetve a művészi alkotási folyamatra. Ez az irányzat vulgarizált változatában nálunk is erősen tartja magát, ami azért szomorú, mert már a reneszánsz kor – amely hazánkat Európa élvonalában találta – a kultúra fogalmába emelte a mindennapi életet, és az ókor klasszikus mintájára kísérletet tett az individualitás társadalmi értékének rekonstrukciójára a kultúra anyagi és szellemi oldalának újbóli egységbe vonásával.

A kultúra marxista felfogása a felvilágosodásban gyökerező klasszikus nevelési funkciót az ideológiai célzatossággal kapcsolta egybe, ugyanakkor a kultúrát az ember és az objektiváció között létesült viszonyok összességének tekintette. Erre a felfogásra épült a társadalom kultúraközvetítő rendszere (család, iskola, közművelődési intézményhálózat, tömegkommunikáció, munkahely), a művelődés-, az oktatás-, és a művészetpolitika.

A vázlatos felsorolásból is kitűnik: az elméletek mindig valamilyen érdek mentén rendeződtek és eszerint kaptak új és új jelentést. A hatalom számára mindig az általa közvetíteni kívánt érték

jelenti a kultúrát, az általa preferált kultúráközvetítési folyamat a művelődést, amelynek egyfajta, de az adott hatalom által „üdvöztőnek” tekintett módszere a közművelődés. Ez a rideg valóság. Feltételezhető azonban, hogy a parlamenti demokrácia körülményei között a „rideg valóság” színesebb, ha úgy tetszik: településenként másként és másként artikulált lesz majd.

Demokrácia, nyilvánosság, információ

1991-ben a társadalmi közmegegyezés kulcsszava a demokrácia lett, amely remélhetőleg nem reked meg a képviseleti demokrácia szintjén, és nem korlátozódik csupán a közigazgatás demokratizálására, hanem a részvételi demokrácia igényével az emberi élettevékenységek, a társadalmi lét egészét átszöve teljesedik ki. A demokrácia biztosítéka és éltető eleme a nyilvánosság, de mindkettő üres fogalom információ nélkül. Az információ – mondják – hatalom. Az információ itt olyan tényeket, adatokat, összefüggéseket jelent, amelyek nélkül még a demokratikus közigazgatás intézményeit sem lehet felépíteni, nemhogy a részvételi demokráciát működtetni. A társadalmi információs szükségletek az emberi tevékenység különféle szektoraihoz kapcsolódnak, és közvetítésük technológia szerinti megközelítése idejétmúlt. A tanfolyam, klub, szakkör, bibliográfiai tájékoztatás csupán az információközvetítés technológiáját jelenti a közművelődés rendszerében, de nem fedi le a „köz” művelődése során megvalósuló értékremlő, értékátadó és értékmegőrző folyamatot.

Ezzel szemben a funkcionális tájékoztatói igények nem képeznek zárt kategóriákat, mert az élet változásaival az információszükséglet is változik. *Móricz Zsigmond* egyik írásában érdemben tárja fel ezt a lényegi folyamatot:

„Magyarország az a ritka hely, ahol száz évvel ezelőtt a földesurak önként adták meg a felszabadítást a jobbágyi kasztnak. Most pedig az történik, hogy a kormányzat adja a földműves és szegény elnyomottságban tespedő parasztférfúság kezébe a szabad tudást, a szabad gondolatot és a szabad szót. A nép tanulni akar, de nem a tudományokra való kíváncsiságból, hanem azért, hogy megtanulja, hogy javíthat sorsán.” (A nép tanulni akar. = Kelet Népe. 6.évf. 1940. 8.sz.)

A sorsjavító szabad tudás, gondolat és szó *Móricz Zsigmond*nak remény, nekünk pedig nehezen beváltható ígéret maradt. Az egymást váltó rendszerek ideológiai pergőtüzében a nép sebeket kapott, és bizalmatlanságot, gyanakvást tanult. Fél évszázada a *Móricz Zsigmond* üdvözölte népfőiskolai mozgalom egy valóságos élettevékenységhez kötődő funkcionális tájékoztatói igénykielégítés technológiája volt. Azokban az országokban, ahol ennek gyakorlata, intézményrendszere és hagyományokba rögzült kultúrája kialakulhatott, vitathatatlanul sikeres, közmegegyedést szolgáló lett. Magyarországon ma több népfőiskolai vezetőjelölt és önjelölt van, mint ahány résztvevője volt e hazai mozgalomnak egész fennállása, tehát 1940 és 1948 között. Az emberek mostanában inkább egy agykontroll tanfolyamra próbálnak bejutni és szellemi színvonaluktól függően *Móricz* műveihez, vagy *Rambó*hoz menekülnek a társadalmi valóság elől.

A mostani régi-új politika megnyerte az emberek szándékát, s ezzel elsődleges változtatási célja megvalósult. Az emberek elsődleges célja viszont a számukra terhes valóság megváltoztatása lett volna, és ez nem sikerült. Ennyi idő alatt nem is sikerülhetett. Új terhek, ismeretlen, több korosztály által meg nem élt, az egyén számára bizonytalan kimenetelű folyamatok kezdődnek, illetve erősödnek fel (infláció, munkanélküliség, tömeges elszegényedés, deviancia stb.) és a nép nem tudja „hogyan javíthat sorsán”.

Móricz Zsigmond óta immár nem először van alkalmunk újat és újra kezdeni. A kormány egyelőre nem kényszerít ránk kizárólagos tudattartalmakat, ízlést és hegemon ideológiát, de előszeregettel old meg szakmai kérdéseket politikai, hatalmi eszközökkel, és az alapítványi és pályázati rendszerek összehangolt működtetésével a korábbi társadalmi-politikai rendszerénél hatékonyabb módszereket próbál alkalmazni a központi akarat érvényesítésére.

Végül is milyen lehetőségeink vannak hát? A hatalom nézőpontjából vizsgálva a közművelődés tartalmát, találónak tartom *Losonczy Ágnes* alternatíváit:

„Amit mi akarunk, az kell nekik.” „Amit mi akarunk, azt kell akarniuk.” „Azt kell adni, amit akarniuk kellene.” „Azt kell adni, amit akarnak.”

A négy választási lehetőség valójában csak kettő. A korai feudalizmus időszakából történelmünk során folyamatosan átmentett paternalizmus – mint a közhatalom gyakorlásának maga-

tartásmintája – vérmérséklettől és empátiaképességtől függően indukálja az első három válsz valamelyikét. Itt mindenki tudni véli, hogy a másik embernek mit kellene tudnia, miként kellene cselekednie, és csak keveseket foglalkoztat az, hogy valójában mit tud, mit akar és miért cselekszik az elvárások ellenére. Ez utóbbit a hatalom régebben „kivizsgálta”, ma – remélhetőleg – csak megvizsgálja, régebben hordozóját „meggyőzte a helyes cselekvésre”, most csak értetlenséggel vádolja. Egy működő demokrácia viszont önvizsgálattal kezdené például a kormányzati elvárástól eltérő állampolgári magatartások tanulmányozását.

Az önmérséklet, a tolerancia, a másság elviselésének képessége nem velünk született adottság, hanem a valóságos társadalmi cselekvés folyamatában és következtében alakul ki. A kölcsönös meggyőzés esélylehetőségét biztosító művelődésre biztató kísérletek, reményre jogosító próbálkozások szép számmal akadtak, de a demokrácia közegének hiánya miatt nem válhattak gyakorlattá. Az „azt kell adni, amit akarnak” művelődési stratégia egyik legnagyobb hazai művelője, a szabadművelődés elméletének és gyakorlatának képviselője, *Karácsony Sándor* erről így ír: „... a népművelésben más műveli a népet, a szabadművelődésben maga művelődik a nép – ahogy igénye, kedve tartja.”

Szabadművelődés és a közösségi ház

A művelődés a legszemélyesebb magánügy. Az ember (a polgár) saját érdeke, érdeklődése, igénye, ízlése, belátása, felelőssége (sőt: anyagi helyzete) szerint teszi ezt. Senkinek, még a társadalomnak sincs meg a joga az egyes ember művelődési szándékát minősíteni, abba kérés nélkül beleavatkozni. Szándékaik és érdekeik ellenére a felnőtt emberek sem egyéenként, sem csoportosan nem nevelhetők, – a legjobbnak ítélt célok érdekében sem. Emberre irányuló kulturális fejlesztést, formálást, szellemi beavatkozást az érintettek bevonása nélkül nem tervezhet és nem végezhet senki. A művelődni akarók számára azonban olyan intézményi rendszert kell fenntartani, amely a változatos igények és igénykielégítés miatt korántsem olcsó. A liberális nyugati társadalmak többségében az általános és középiskolai

oktatás mellett a közkönyvtárak nyújtják ezt a minden polgár számára elérhető szolgáltatást.

Nálunk – kisvárosi szinten – talán a közösségi ház lehetne a szabadművelődés elméletének gyakorlati megvalósítója, amennyiben sikerül megszabadulnunk a korábbi népművelési sztereotípiáktól, azaz a nem egyenlő partnerek kvázi együttműködésére alapított, felülről és kívülről irányított aufklárista-voluntarista népboldogítás reménytelen erőltetésétől. Ennek előfeltétele a könyvtári tevékenység köré szerveződő művelődés. Egy ilyen intézmény létrehozása egyszerűs mind komoly szakmai kihívás is, hiszen a város polgárait szellemileg, lelkileg gazdagabb életre kondicionáló, a harmonikusabb emberi lét szolgáltatásban hasznossá váló, sikerélményt, közösségi örömet és egyéni boldogulást nyújtó tevékenységek széles választékával ellátni felettébb bonyolult feladat.

A könyvtári tevékenység köré szervezett közösségi ház a kellő gyakorlat megszerzése után és anyagi feltételei függvényében a lakossági kapcsolatépítés ideális színterévé válhat, azaz magára vállalhatja:

- a lakossági művelődési kezdeményezések támogatását,
- a sokoldalú és szakszerű kulturális szolgáltatást,
- a társadalmi hátrányok csökkentését,
- a beilleszkedési zavarok leküzdését,
- a helyi társadalom szükségleteinek és problémáinak feltárását és a megoldásukban való közreműködést.

Nagyon fontos, hogy a közösségi ház önkormányzati gesztusokat nyújtó intézményként működjék, tevékenységének szervezésében és végrehajtásában a demokrácia optimális magartás- és cselekvési mintáit érvényesítse, ugyanakkor legyen védő és pártoló színtere a gyerekeknek, az öregeknek, az elszegényedetteknek, menedék a magányosoknak, ahol ismerettel, tudással és emberséggel oltalmaznak minden szükségben szenvedőt.

Kínáljon korrekt, világos, jól elhatárolható kulturális szolgáltatásokat, amelyekből a város lakossága igény szerint válogathat. A kínálatot folyamatosan, illetve – az egész művelődési évről szólóan – minden év augusztusában (a tanév kezdéséhez igazodva) a helyi újság mellékleteként lehetne a lakossághoz eljuttatni.

E programban – és persze: a tényleges tevékenységben – egyrészt helyet kapnának az ön-

szervező helyi társadalom fejlettségéhez és szükségletéhez igazodó speciális tanfolyamok, a munkás szakképzés, átképzés és továbbképzés iskolán kívüli formái, a gazdasági, pénzügyi, vállalkozói kurzusok, az együttműködési készséget fejlesztő tréningek, a közhasznú információterjesztés hagyományos és nem hagyományos formái (népfőiskola, lakossági szolgáltatást segítő programok, számítógépes adatszolgáltatás stb.) vagyis minden, ami iránt szükséglet mutatkozik és amit az intézmény tárgyi, technikai és anyagi feltételei lehetővé tesznek.

A közösségi ház szakmai feladata lenne még az is, hogy a város kulturális életéhez a nyilvánosság kontrollján keresztül kapcsolódjék, illetve hogy a valószínűleg létrejövő szakmai autonómiák, érdekvédelmi és érdekképviseleti tömörülések munkájában az önkormányzat által biztosított szakmai jogosítványokat a demokrácia szabályai szerint érvényesítse.

A közösségi ház könyvtára

A különféle emberi tevékenységekhez kapcsolódó dokumentum- és információnyújtásban a könyvtár rendelkezik a legnagyobb tapasztalattal. A marosvásárhelyi *Fülöp Géza* joggal szögezi le az *Ember és kommunikáció* c. könyvében, hogy az első kommunikációs szakembernek Assurbanipál ninivei könyvtárosát kell tekinteni, aki elsőként rendszerezte a kőtáblákba vésett tudományos és művészeti értékeket, mindazt, amit e téren az emberiség addig felhalmozott.

A szellemi és erkölcsi megújuláshoz és továbblépéshez az alkotó és az alkotásokat közvetítő értelmiségnek mindig biztos háttere volt, van és lesz szüksége, s ezt a háttérrel intézményesen csak a könyvtár biztosíthatja. Így a könyvtár minden tudományos, oktatási és művészeti tevékenység alapintézménye. A könyvtárak – lényegüket tekintve – nagyon keveset változtak az idők folyamán, „mindössze” az információhordozók és az információkezelési technikák mentek át forradalmi változásokon. S ez az idézőjelbe nem véletlenül tett „mindössze” soha nem látott módon tágtotta ki, tette hatékonyabbá a könyvtári munkát.

A speciális ok, amiért a könyvtárat kell megtenni a közösségi ház központjává, az, hogy a

„népművelésnek”, a „közművelésnek”, a „népnevelésnek” az új körülmények között mindenképpen szabad művelődéssé kell válnia. Míg a sztálinista és posztstálinista gyakorlatban – az „eszi, nem eszi, nem kap mást” jegyében – a csoportos foglalkozásokra esett a hangsúly, a kialakuló újban – mint már szó volt róla – a művelődést a legszemélyesebb magánügynek kell tekinteni, s kívárni, hagyni, illetve csak diszkrétan segíteni, hogy ezek a „magánügyek” a közös érdekek alapján sokféleképpen „lélező” közösségekké szerveződjenek, esetenként megszűnjenek, hogy azután új alakzatokban jelenjenek meg.

A könyvtár- és információhasználat mindig is a magánkezdeményezésre épült, s ezt a legmanipulatívabb években sem sikerült teljesen megszüntetni. Ezért volt igaza *Sallai Istvánnak*, amikor azt mondta, hogy „nálunk (mármint a könyvtárban) nincs szabadság, csak sok mindent megengednek”. Cserében azután a könyvtár egészen a rendszerváltásig bezáróan némiképpen „gyanús”, nem igazán „megbízható” intézménye maradt a népművelésnek.

A könyvtáraknak, mint ősidők óta, ma is az a rendeltetése, hogy az információhordozókat módszeresen beszerezze, feltárja és hozzáférhetővé tegye a felhasználó számára. A ma könyvtárának – a közösségi ház könyvtárának is – a „felhasználó” fogalmát a lehető legszélesebben kell értelmeznie. Ez azt jelenti, hogy a könyvtár

- éltető közössége – a város lakossága – szükségleteinek megfelelően összegyűjti, feltárja és megőrzi mindazt az információt, amit írott-nyomtatott, vizuális, audiovizuális és elektronikus formában rögzítettek, azaz ebből a nézőpontból értékmegőrző és gyűjteményi funkciót lát el;
- a lakosság életének változásaihoz igazodva tájékoztat, s ehhez a saját és a könyvtárugy teljes eszköztársulatát, tehát az adat- és információáramoltatás elektronikus-távközlési eszközeit is igénybe veszi. Innen nézve a dolgot, információs központként funkcionál mind az önkormányzat felelősségteljes döntéseinek megalapozása, mind pedig a lakosság információ igényeinek kielégítése céljából.

Némi hangsúlyáthelyezéssel szólva, a ma „kellő” könyvtárat úgy kell fejleszteni és működtetni, hogy

- humanista intézmény legyen, azaz törekedjék az emberiség kulturális és civilizációs fej-

lődése során létrehozott értékek közvetítésére,

- liberális szellemben szolgáltatson, azaz dokumentum- és információszolgáltatásában mellőzze az ideológiai és pártpolitikai szempontokat;
- vállalja a szociális elkötelezettséget, azaz nyújtson szolgáltatásokat a hátrányos helyzetű polgároknak (vakoknak-csökkenlátóknak, öregeknek, betegeknek, mozgássérülteknek) is, illetve segítse a polgárokat a gazdasági-műveltségi hátrányok megszüntetésében.

A közösségi ház szolgáltatásrendszere

A liberális társadalmakban semmiféle közművelődést szolgáló intézmény szolgáltatásrendszere nem lehet statikus, lezárt és bármiféle adekvát igény elől elzárkózó. A mindenkorai szolgáltatásrendszer egyfelől a valós lakossági – egyéni, közösségi és autonóm szervezeti – igényektől függ, másfelől attól, hogy valamely szolgáltatás fenntartásához rendelkezésre állnak-e a szükséges pénzeszközök (költségvetési garancia, költségvetési támogatás, különféle alapoktól nyert támogatás, önnfenntartás).

Az igényeket közvéleménykutatással, kulturális marketinggel lehet felderíteni, az anyagiakat – vagy legalábbis egy részüket – okosan érvelő gazdálkodási politikával megszerezni. Az okos érveléshez – természetesen – sokkal nagyobb költségérzékenységre van szükség, mint amilyet korábban megszoktunk, ha egyáltalán kialakulhatott az efféle érzékenységünk.

Noha az állami támogatás mértékétől, az önkormányzat és a lakosság anyagi erejétől és áldozatkészségétől függően az intézményi szolgáltatások köre szűkíthető és bővíthető, realizálható bizonyosság egy kisváros szolgáltatási rendszer szükséglete:

1. Könyvtári szolgáltatások

1.1 Könyv-, folyóirat-, hanglezet-, hangos könyv-, videokazetta, diafilm kölcsönzés, kölcsönzési előjegyzés, könyvtárközi kölcsönzés és másolatközvetítés.

1.2 Helybenolvasás az olvasótermi és prézens gyűjteményből, hírlapolvasás, zenehallgatás, video-filmvetítés (kötelező olvasmányokból is), mikrofilm olvasás.

1.3 Tájékoztatás, ezen belül gyorstájékoztatás, szaktájékoztatás, irodalomkutatás, bibliográfia készítés, a helyismereti kutatómunka segítése, a honismereti és egyéb pályázatok segítése, számítógépes információszolgáltatás, szelektív információterjesztés, olvasási tanácsadás, önkormányzati anyagok rendelkezésre bocsátása, a szociális otthonokban és az öregek napközi otthonaiban felolvasás, zenehallgatás és könyvcserre, hátrányos helyzetűek (betegek, öregek, vakok, mozgássérültek) irodalommal való ellátása, bejáró és napközi otthonba nem járó gyerekekkel való foglalkozás, pályaválasztási tanácsadásban való részvétel, a munknélküliek átképzésének és álláskeresésének segítése, a kismamáknek baby-sitter szolgálat a könyvtárhasználat idejére.

1.4 Járulékos szolgáltatások: hangzó dokumentumok másolása, fénymásolás, főlőpéldányok eladása, a fiók- és városkörnyéki könyvtárak módszertani gondozása, letéti könyvtárak működtetése.

2. Csoportos és közösségi szolgáltatások

2.1 A tanulóifjúság részére a tanórán kívüli nevelés és oktatás valamennyi lehetséges módszerének és formájának alkalmazása az óvodák és iskolák nevelőtestületeivel együttműködve.

2.2 Ismeretterjesztés (előadások, vetítések, tanfolyamok, kirándulások, író-olvasó találkozók, információ- és könyvtárhasználati gyakorlatok, számítógépes információkeresési bemutatók stb.)

2.3 Művészeti programok (kiállítások, színházi, irodalmi, zenei műsorok stb.).

2.4 Autonóm egyesületek számára program és szaktanácsadás.

2.5 Alkotótelepek, alkotótáborok működtetése.

2.6 Igény szerint művészeti csoportok számára működési feltétel biztosítása rendszeres és időszakos jelleggel.

2.7 Nyitott, kötetlen gyermekfoglalkozások.

2.8 Kiadói tevékenység.

Összegezve

A világ – és benne a makroszintű társadalom – változásai okozta kihívásra a helyi közösségek és a közösségeket alkotó egyének élettevékenységük állandó megújításával reagálnak. Ezért fel-

fogásom szerint a demokrácia viszonyai között a helyi közművelődés tartalmát alapvetően a település lakosságának élettevékenysége artikulálja. A könyvtári szolgáltatások egyéni igénybevétele során feltárt művelődési szükségletek kedvező feltételeket teremtenek az azonos egyéni érdek és érdeklődés mentén kibontakozó informális csoportszerveződéshez. A közösségi szolgáltatások újabb egyéni művelődési szükségletek forrásai lehetnek. Ebben a bonyolult, sokszínű és állandóan megújuló folyamatban az intézmény magatartásának meghatározó jellemzője a szakszerűség.

IRODALOM

1. Az Alföld c. folyóiratban lezajlott vita 1983-1984.
2. BEKE Pál: Művelődési otthonon innen és túl. Bp. Művelődéskut. Int. 1987.
3. FODOR Péter: A közművelődésről ma. = Kultúra és Közösség. 1990. 3.sz. 108-112.p.
4. FORRÁS c. folyóirat tematikus száma (1984. 12.sz.)
5. FÖLDEÁK András: Egy hivatás szakmai esélyei. = Kultúra és Közösség. 1990. 3.sz. 75-93.p.
6. HIDY Péter: Proféták helyett a profik. = Kultúra és Közösség. 1990. 3.sz. 94-103.p.
7. HISLE, W. Lee: Learning resource services in the community college: on the road the Emerald City. = Coll.Res.Lib. 50.vol. 1989. 6.no. 613-625.p. Bibliogr. Az amerikai népfőiskolák eszköztárainak története és fejlesztési elképzelései.
8. HORVÁTH Dezső: A zombói népfőiskoláról. = Csongrád Megyei Könyvtáros. 21.évf. 1989. 3/4.sz. 197-200.p.
9. HORVÁTH Tibor: A korszerű könyvtár és a műszaki fejlesztés. = Együtt. 16.évf. 1985. 1.sz. 63-67.p.
10. Innováció a közművelődésben. A közművelődés fejlődésének tendenciái a 80-as évek Magyarországon. (Kiegészítette Vercseg Ilona. Szerk. Fényi Tibor.) (Látélet a kultúráról – szakértői vizsgálatok.) Bp. OKK, 1989.
11. KARÁCSONY Sándor: A magyar észjárás. = Magyar Hírmondó. Bp. Magvető. 1985. 561 p.
12. KISS Jenő: Rendszerváltás – modellváltás. = Könyvtári Figyelő. 37.évf. 1991. 3.sz. 27-30.p.
13. KOVALCSIK József: A kultúra csarnokai : A közösségi művelődés színterei, utópiák, mozgalmak, társadalomszervezés, a művelődési otthonok kialakulása. Bp. Műv. Kut. Int. 1986. (1.köt. 544.p. 2.köt. 504.p. 3.köt. 280.p.)
14. LÁNYI Gusztáv: Autonómia és természetes észjárás. Karácsony Sándor és tanítványai reformtörekvéseiről. = Világosság. 1989. 1.sz. 43-50.p.
15. LÁNYI Gusztáv: Karácsony Sándor és a szabadművelődés. = Valóság. 1984. 4.sz. 54-69 p.
16. MARUSZKY József – PAPP István: Útkereső könyvtárak. = Hajdú-Bihari Napló. 1987.aug.27. A cikket még a Népújs. (Heves) 1986.aug.27.; Dolgozók L. 1986.aug.30. Nógrád 1986.aug.30.; Szolnok M.Népl. 1986.szept.18.; Zalai Hírl. 1986.szept.20. számában közölte.
17. NÉMETH János István: Az európai művelődésszervezés három modelljének alapelvei. = Kultúra és Közösség. 1987. 3-4.sz. 193-208.p.
18. PAPP István: Demokrácia, nyilvánosság, információ. = Könyvtáros. 39.évf. 1989. 11.sz. 667-671.p.
19. PAPP István: A FSZEK hálózatfejlesztési irányairól folytatott viták tanulságai. = Könyvtáros. 38.évf. 1988. 3.sz. 125-133.p.
20. PAPP István: A könyvtár mint a közösség háza. = Könyvtáros. 36.évf. 1986. 5.sz. 252-259.p.
21. PAPP István: Könyvtári párhuzamok, avagy két, B típusú könyvtárápületről. = Könyvtáros. 36.évf. 1986. 1.sz. 23-28.p.
22. PAPP István: A könyvtárépítési és berendezési tanácsadó szolgálatról = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 35.évf. 1988. 6/7.sz. 267-273.p.
23. PAPP István: Közművelődési könyvtárak és innováció. (1-3.r.) = Könyvtáros. 38.évf. 1988. 4.sz. 203-208.p.; 5.sz. 253-259.p.; 6.sz. 326-333.p.
24. PAPP István: Vita a központi könyvtárak olvasószolgálati alapfunkcióiról. = Könyvtári Híradó. 32.évf. 1988. 5.sz. 1-3.p.
25. SZENTE Ferenc: Kaszinói tudósítás. = Könyvtári Levelező/lap. 1990. 3.sz. 12.p.
26. SZENTE Ferenc: Könyvtáraink úton a holnap felé. = Együtt. 16.évf. 1985. 1.sz. 59-62.p.
27. SZENTE Ferenc: Lesz-e holnap városi könyvtár? = Könyvtári Levelező/lap. 1989. 6/7.sz. 10-11.p.
28. SZENTE Ferenc: Megyeszékhelyi városi könyvtárak tanácskozása Debrecenben. = Könyvtáros. 36.évf. 1986. 8.sz. 466-468.p.
29. TAMÁS Tibor: Fórum a hálózatfejlesztési koncepcióról. = Könyvtári Híradó. 31.évf. 1987. 6.sz. 5-6.p.
30. TÁRSADALMI riport, 1990. Szerk. Andorka Rudolf. Bp. Társ. 1990. 629.p.
31. ZEMPLÉNI Ferenc: Az SZDSZ ideológiai elképzeléseiből. = Ma Holnap. 1989. márc. 8.